

Оперативни Системи

Управување со меморија

Вон. Проф. Д-р Димитар Трајанов

Вон. проф. Д-р Невена Ацковска

Доц. Д-р Боро Јакимовски

Содржина

- ▶ Вовед
- ▶ Swapping
- ▶ Виртуелна меморија
- ▶ Алгоритми за замена на страници
- ▶ Дизајнирање на системот за страничење
- ▶ Имплементација на системот за страничење
- ▶ Сегментација

Управување со меморијата

- ▶ Идеалната меморија
  - Голема
  - Брза
  - Евтина
- ▶ Мемориска хиерархија
- ▶ Управувач со меморијата
  - Управува со мемориската хиерархија во насока на градење на идеална меморија

Зошто е важно управувањето со меморија?

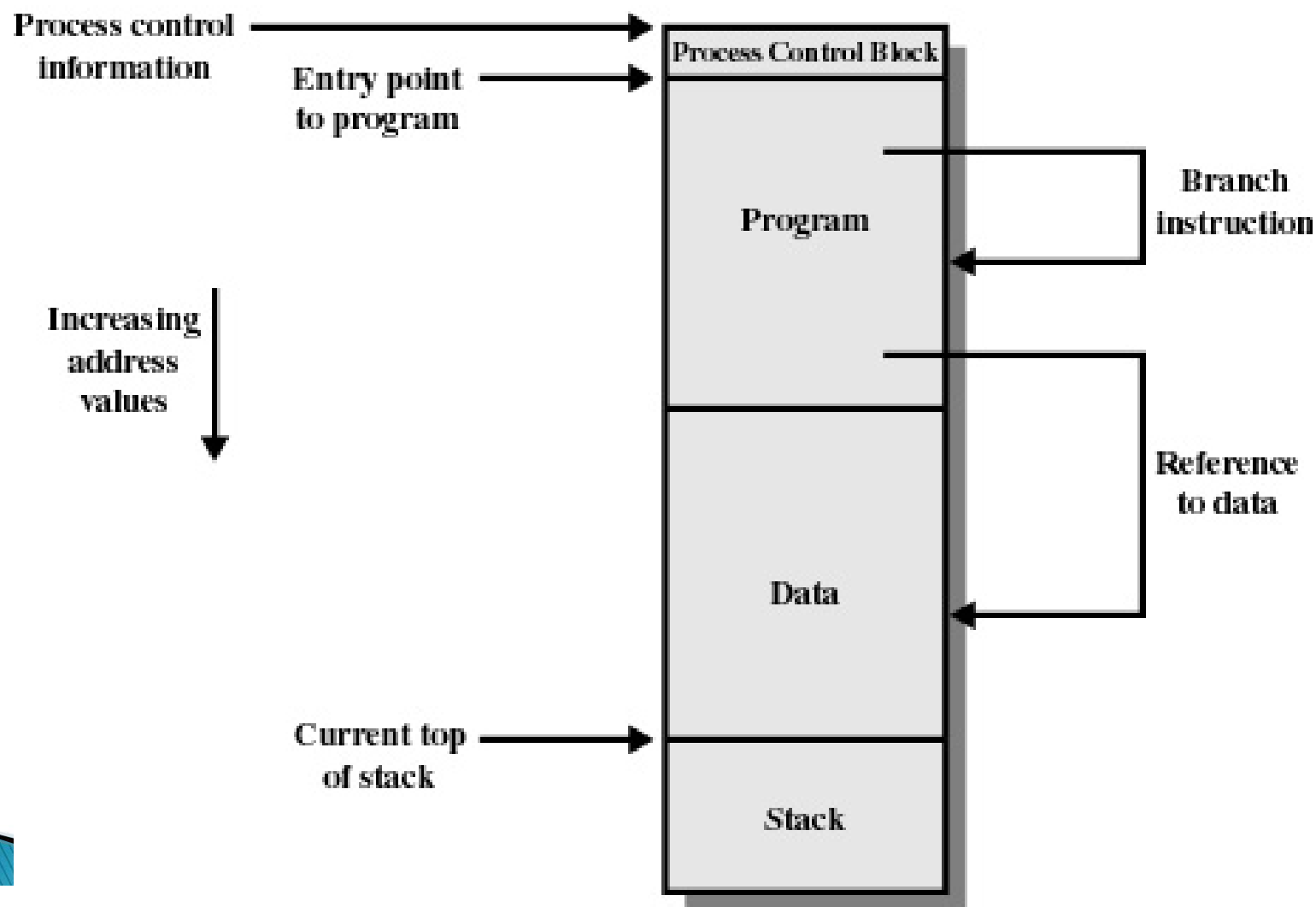
- ▶ Меморијата е важен ресурс и мора внимателно да се управува (раководи)
- ▶ Parkinson-ов закон: „Програмите се зголемуваат со тенденција да ја пополнат меморијата која им е на располагање“
- ▶ Меморијата мора да се алоцира ефикасно за да се постават што повеќе процеси во меморија
- ▶ Треба да се обезбеди да се изведе програма чијашто големина може да е поголема од реалната меморија што ни е на располагање

Управувањето со меморија треба да овозможи (1)

► Релокација

- Програмерот не знае каде ќе биде сместен програмот во меморијата кога ќе биде извршуван
- Кога програмот се извршува, тој може да е сместен назад на дискот (swapped), а потоа да е вратен во главната меморија на различна локација (релоциран)
- Мемориските референци (гранање на наредби, податоци...) во кодот мора да бидат преведени во вистински физички адреси

Адресни побарувања за некој процес

Управувањето со меморија треба да овозможи (2)

► Заштита

- Процесите не смее да референцираат мемориски локации во простор на друг процес без дозвола
- Не е можно да се проверат апсолутните адреси во програмите бидејќи процесот може да биде релоциран.
- Мора да бидат проверени за време на извршување
  - ОС не може да ги предвиди сите мемориски референци кои процесот ќе ги направи

Управувањето со меморија треба да овозможи (3)

► Делење (Sharing)

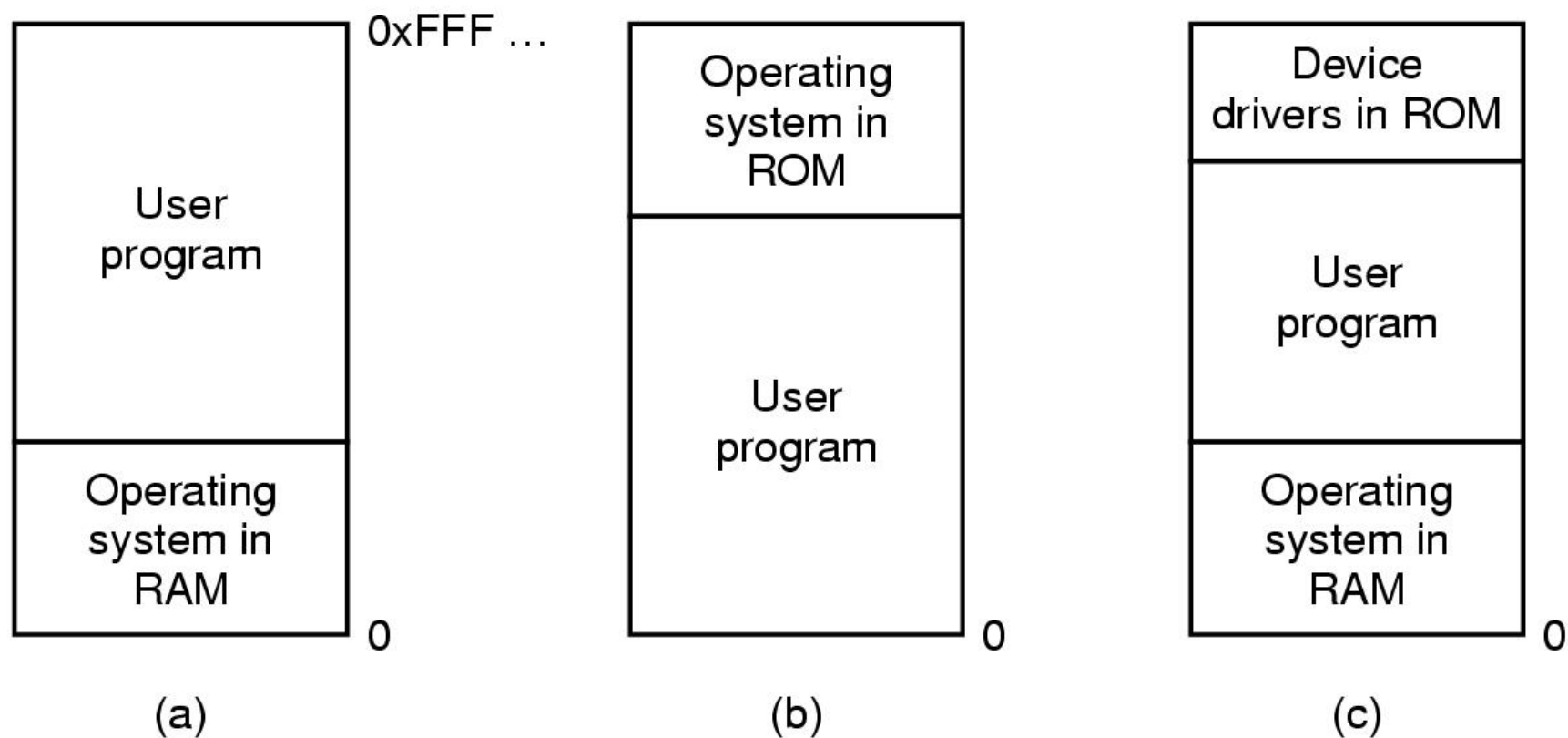
- Дозволи неколку процеси да пристапат до исто парче на меморијата
- Подобро да се дозволи секој процес да пристапи до истата копија од програмот (да чита) отколку да има своја посебна копија

Управувач со меморија

- ▶ Делот на ОС што раководи со меморијата (**memory manager**)
  - води сметка кои делови од меморијата се користат
  - доделува – алоцира меморија на процеси
  - одзема – деалоцира меморија од процеси
  - замена (swapping) меѓу меморија и диск

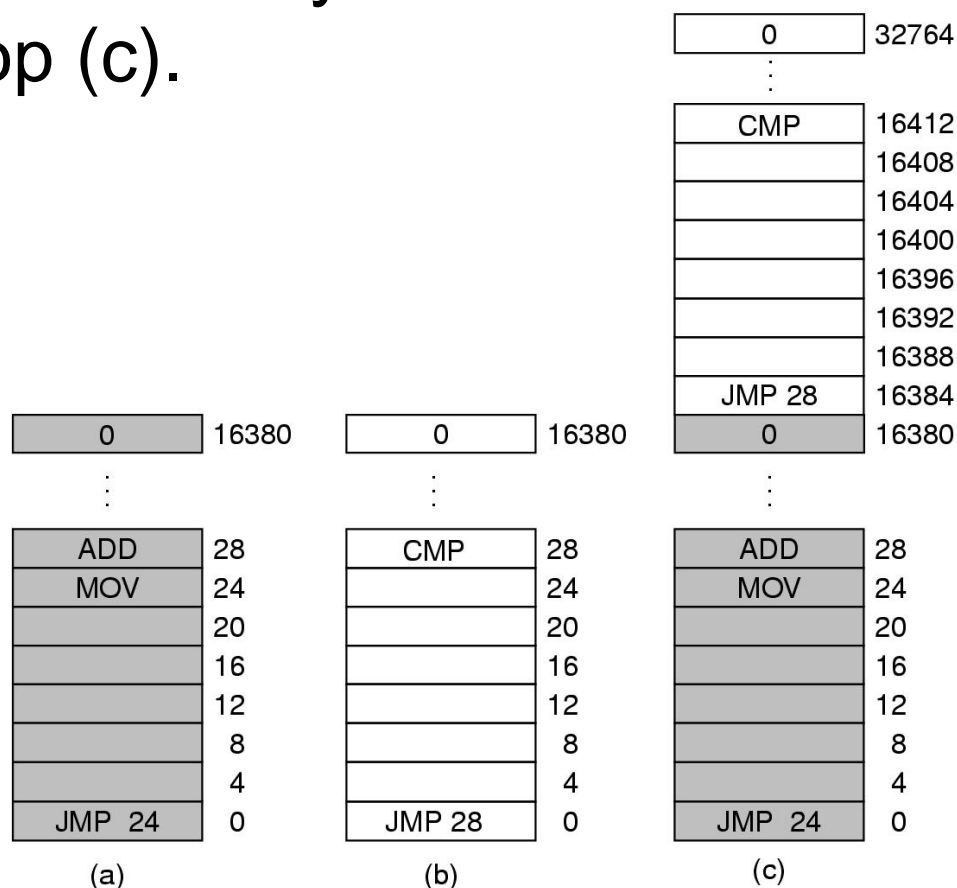
Без мемориска апстракција

Организирање на меморијата со ОС и еден кориснички програм

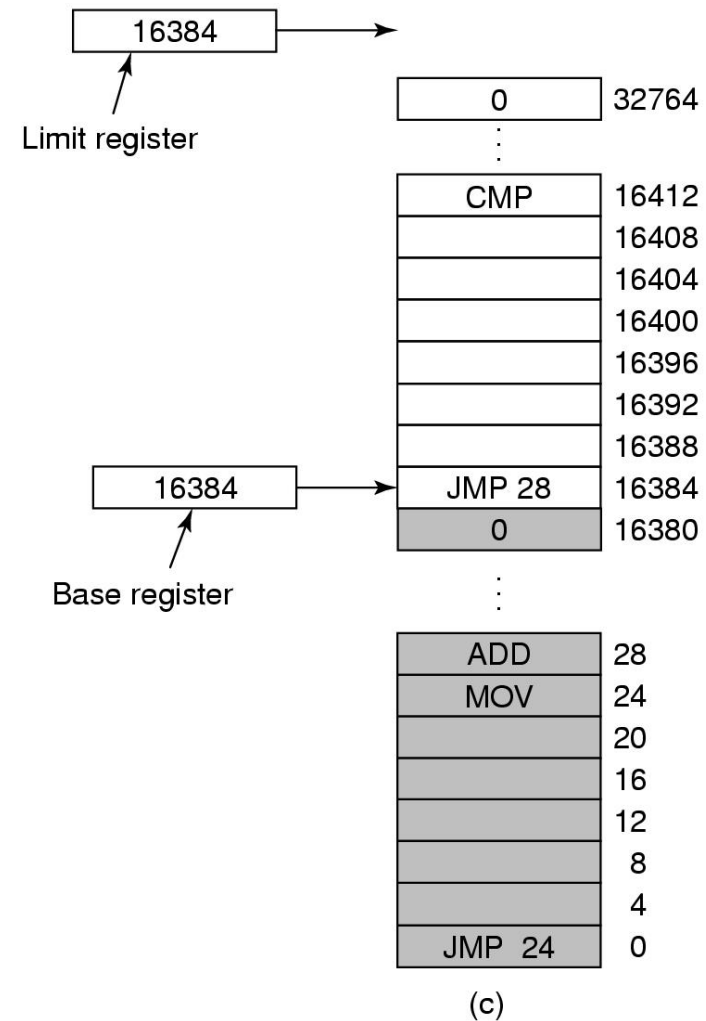
Извршување на повеќе програми без мемориска апстракција

- ▶ Проблем на реалокација: Имаме две програми (a) и (b) и истите ги чуваме во ист адресен простор (c).
- ▶ Решение е статичка релокација (додај го првиот алоциран бајт на секоја адреса во програмата)

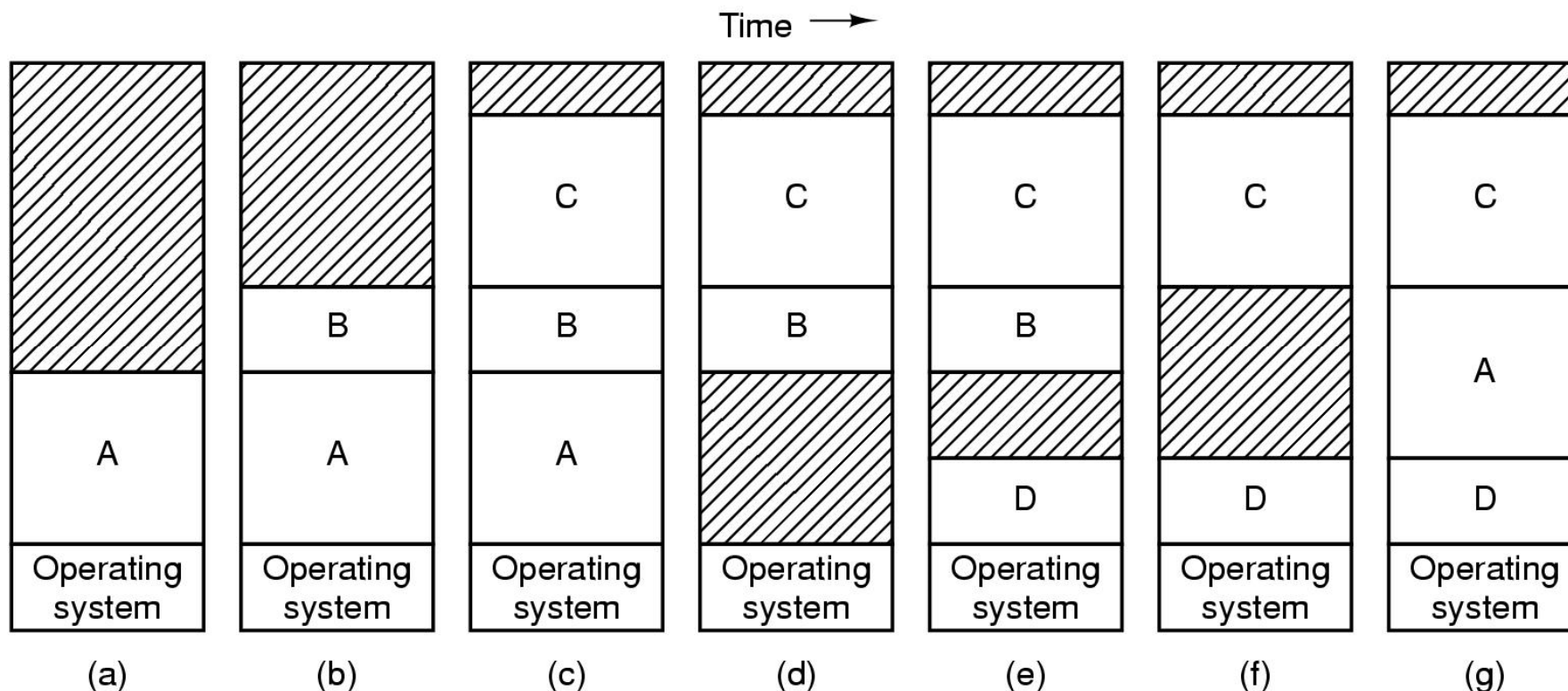

Основен и граничен регистар (Base & Limit)

- ▶ Base и limit регистрите се користат за на секој процес да му се додели различен адресен простор

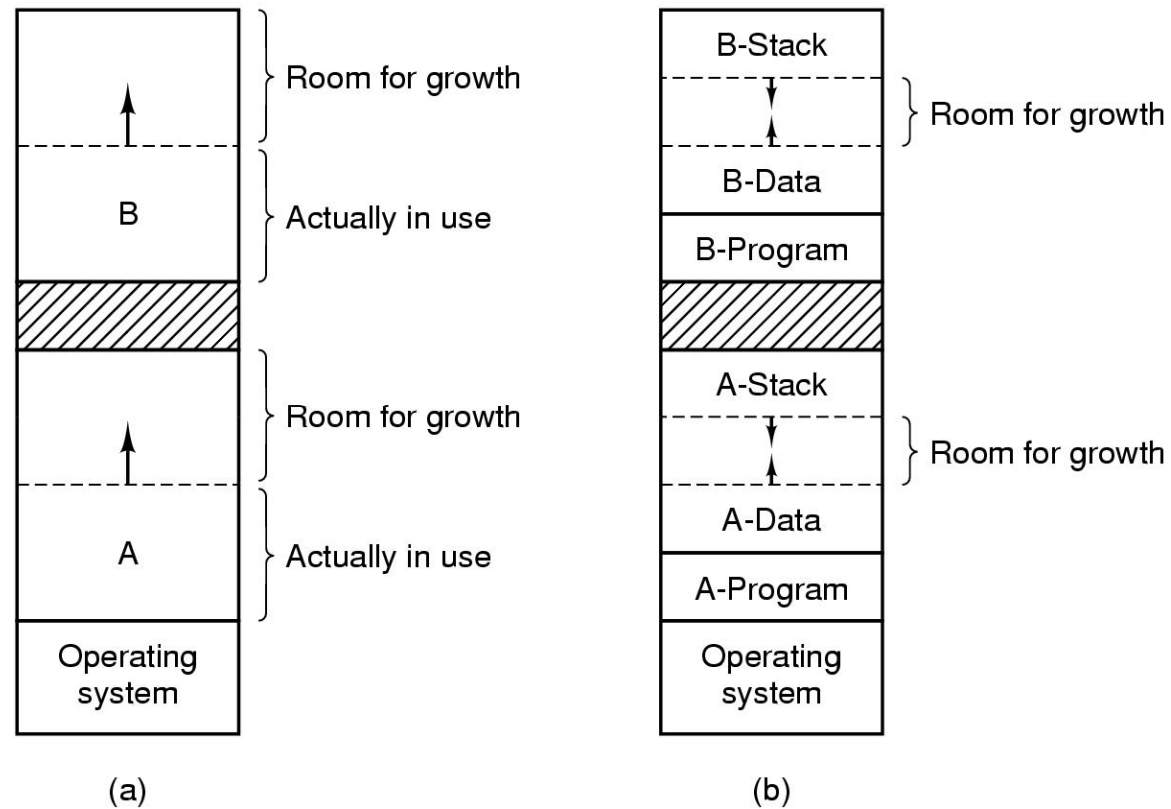

Замена на процеси од RAM (Swapping)

- ▶ Зафатеноста на меморијата се менува со
  - Доаѓањето на процес во меморијата
  - Отстранувањето на процес од меморијата

Swapping

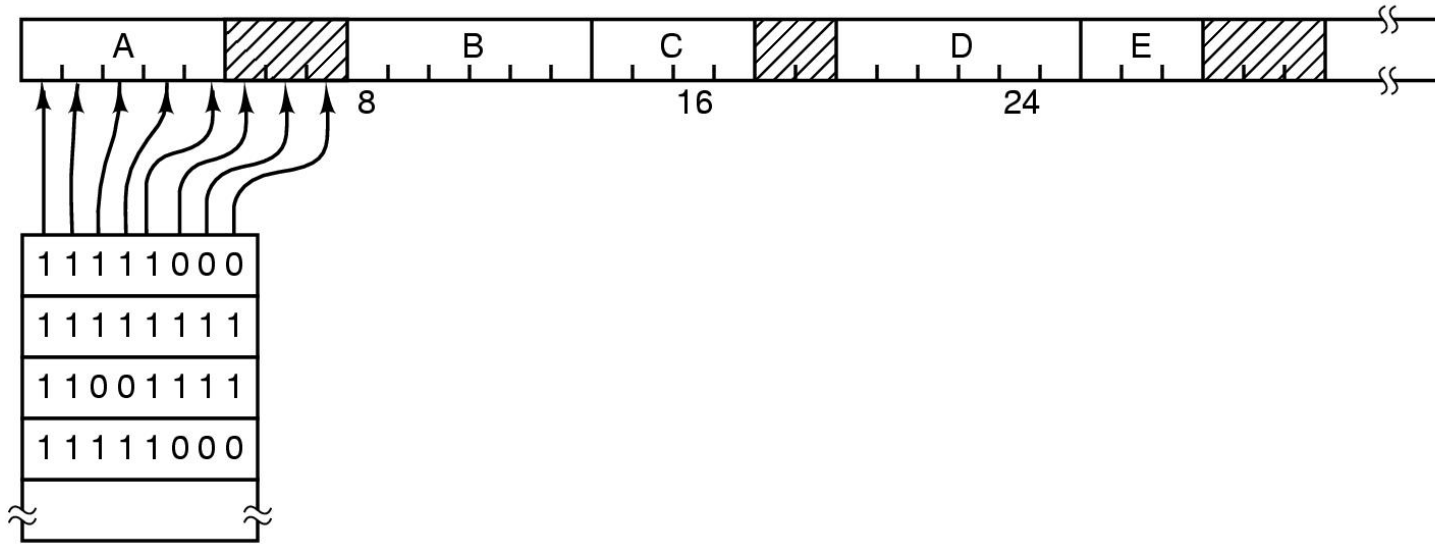
- Резервирање на простор за сегменти кои динамички може да растат

Управување со слободната меморија

- ▶ При динамичко управување со меморија ОС мора да управува и со слободниот простор
- ▶ Две методи
  - Битмапи
  - Поврзани листи

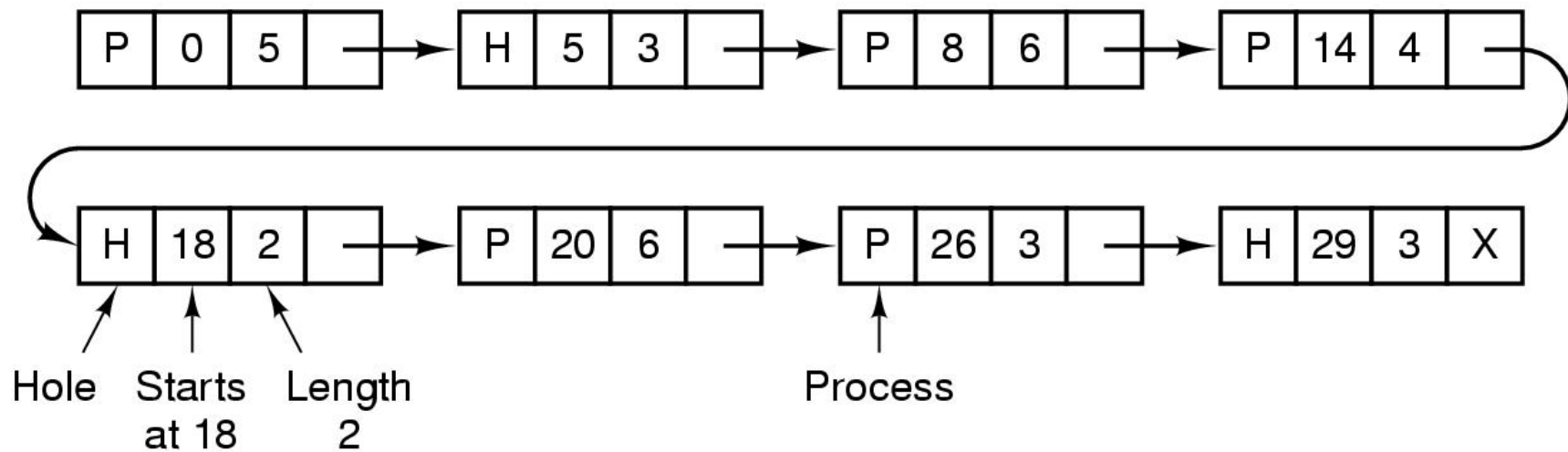
Управување на меморијата со бит мапи

- ▶ Меморијата се дели на алокациски единици
- ▶ За секоја алокациска единица постои еден бит кој покажува дали е зафатена

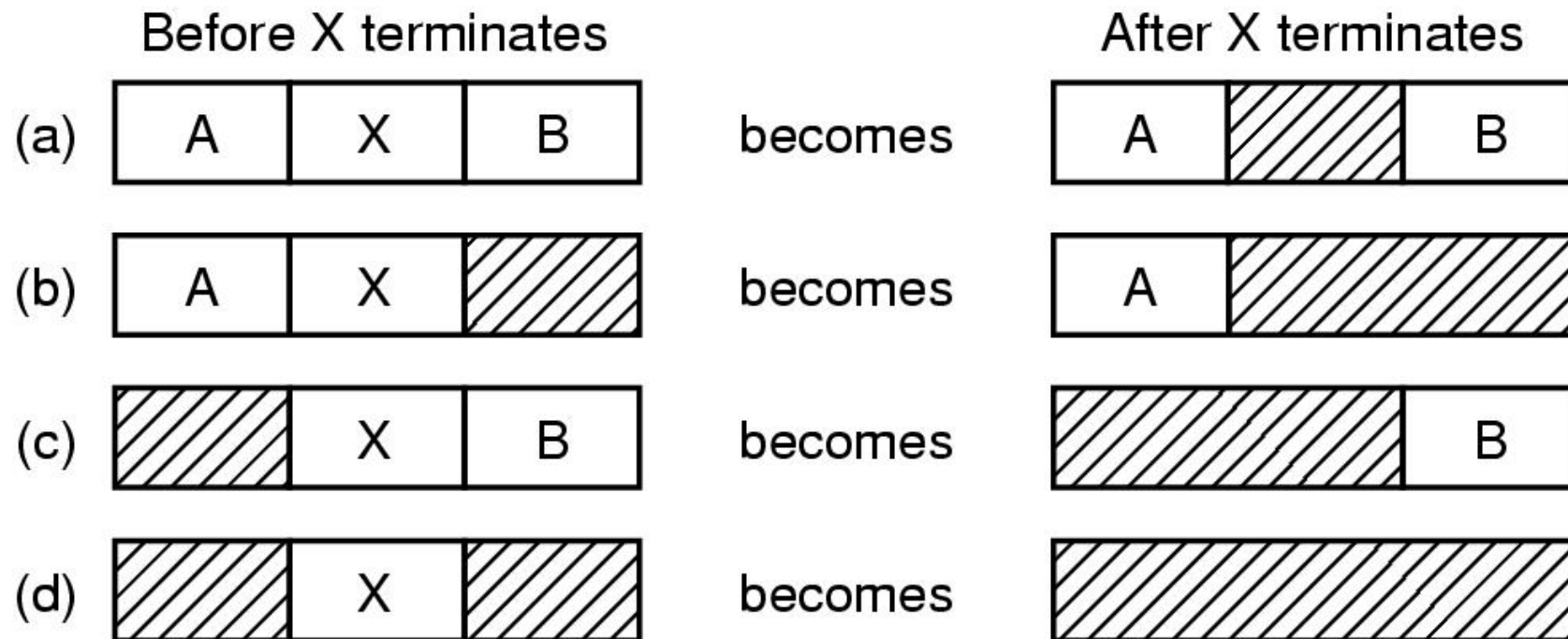

Управување на меморијата со ЛИСТИ

- ▶ Меморијата се дели на алокациски единици
- ▶ За секој блок од меморија зафатен од процес и за секој слободен блок постои јазол кој го покажува неговиот почеток и должина
- ▶ Начин на алокација на нов блок
  - FIRST FIT
  - NEXT FIT
  - BEST FIT
  - WORST FIT
  - QUICK FIT

Процес на спојување на слободните мемориски блокови

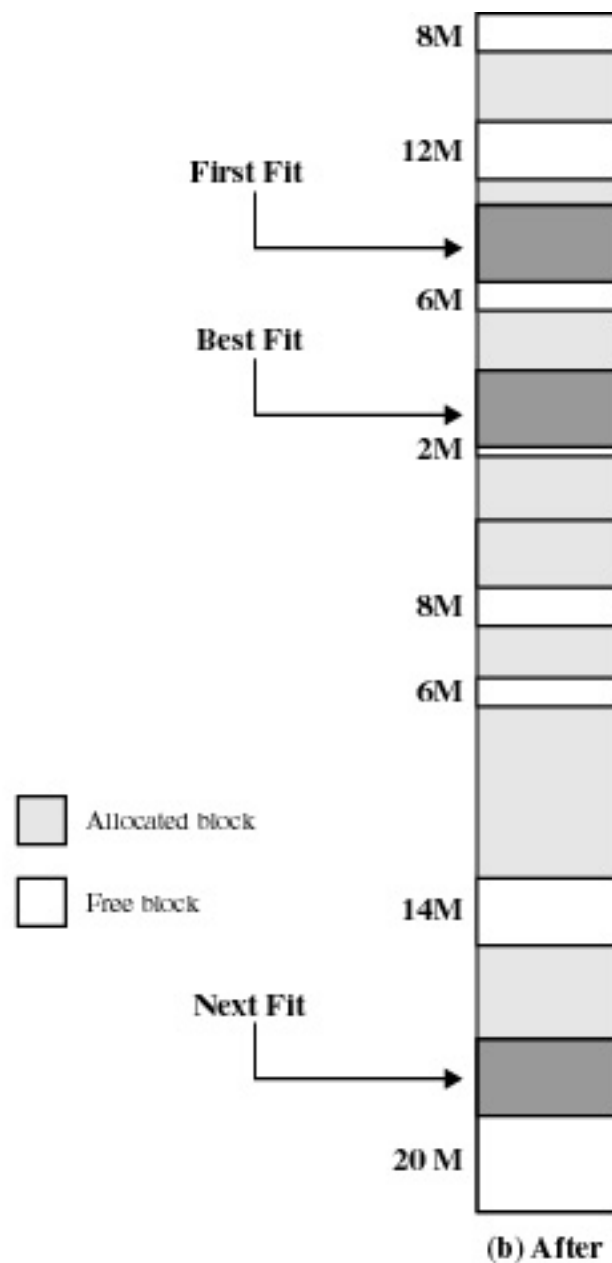
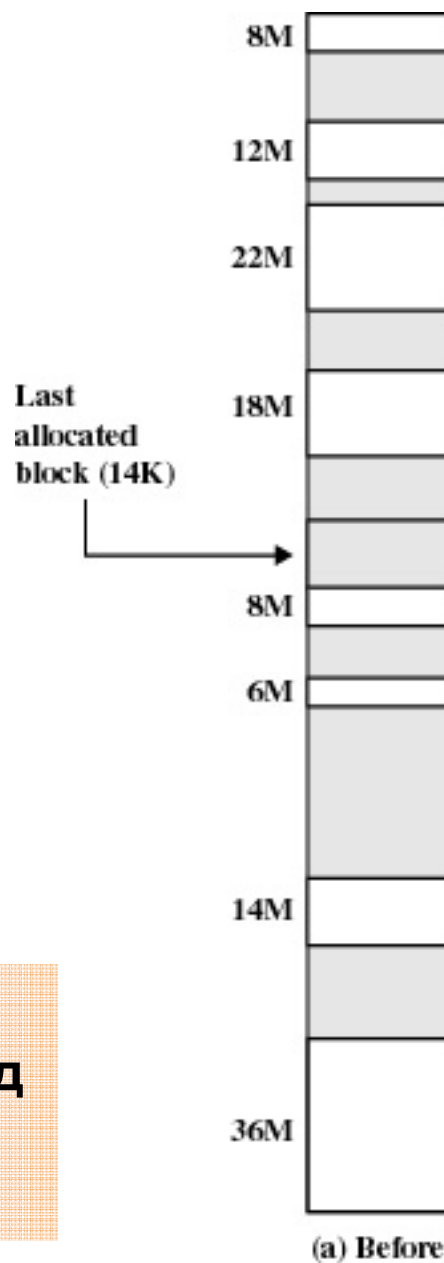

- ▶ Приказ на спојувањето на слободните мемориски блокови ако даден блок X се ослободи

Примери

First, Next, Best fit

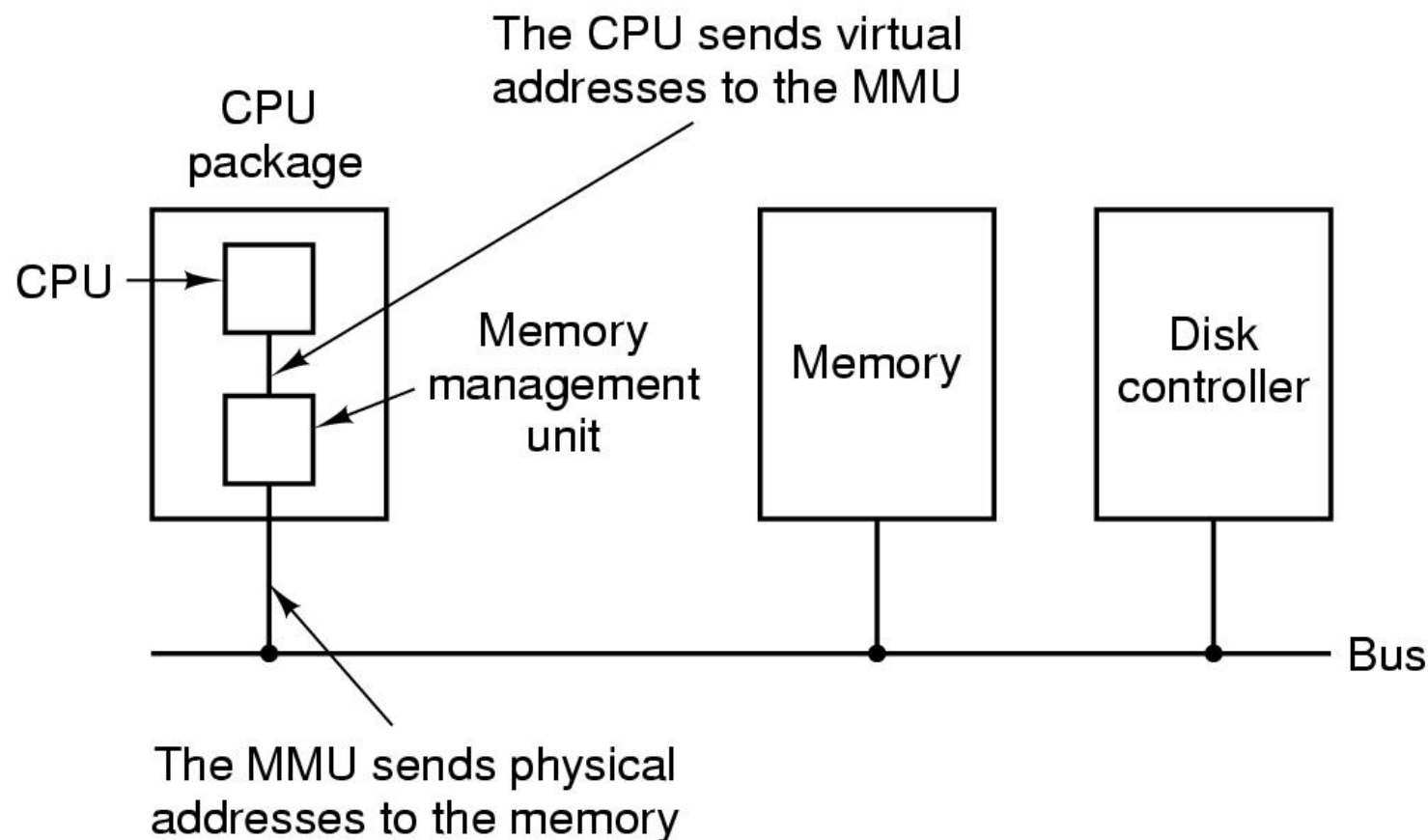
Мемориска
конфигурација пред
и по алоцирање на
16 Mbyte блок

Виртуелна меморија

- ▶ Овозможува проширување на адресниот простор над капацитетот на главната меморија
- ▶ Главна идеја – секој програм има свој адресен простор кој се дели на делчиња наречени страници.
- ▶ Страниците се мапираат во физичката меморија, но не секоја страница мора да е во RAM кога ќе е потребна
  - Кога не е се прави акција на преземање на делот од програмата од диск (и повторно да ја изврши наредбата која претходно се обидел да ја изврши)

Виртуелна меморија

Страничење

- ▶ Подели ја меморијата во мали, еднакво големи делчиња и секој процес подели го на парчиња исто толку големи
- ▶ Делчињата на процесите се викаат страници, а делчињата од меморијата се викаат рамки
- ▶ ОС одржува табела на страници за секој процес
  - Ја содржи локацијата на рамката за секоја страница на процесот
  - Секоја мемориска референца се состои од број на страница и офсет (поместување) во самата страница

Frame number	Main memory
0	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(a) Fifteen Available Frames

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(b) Load Process A

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	B.0
5	B.1
6	B.2
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(c) Load Process B

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	B.0
5	B.1
6	B.2
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	
12	
13	
14	

(d) Load Process C

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	
5	
6	
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	
12	
13	
14	

(e) Swap out B

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	D.0
5	D.1
6	D.2
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	D.3
12	D.4
13	
14	

(f) Load Process D

... А табелите на страници се

0	0
1	1
2	2
3	3

Process A
page table

0	—
1	—
2	—

Process B
page table

0	7
1	8
2	9
3	10

Process C
page table

0	4
1	5
2	6
3	11
4	12

Process D
page table

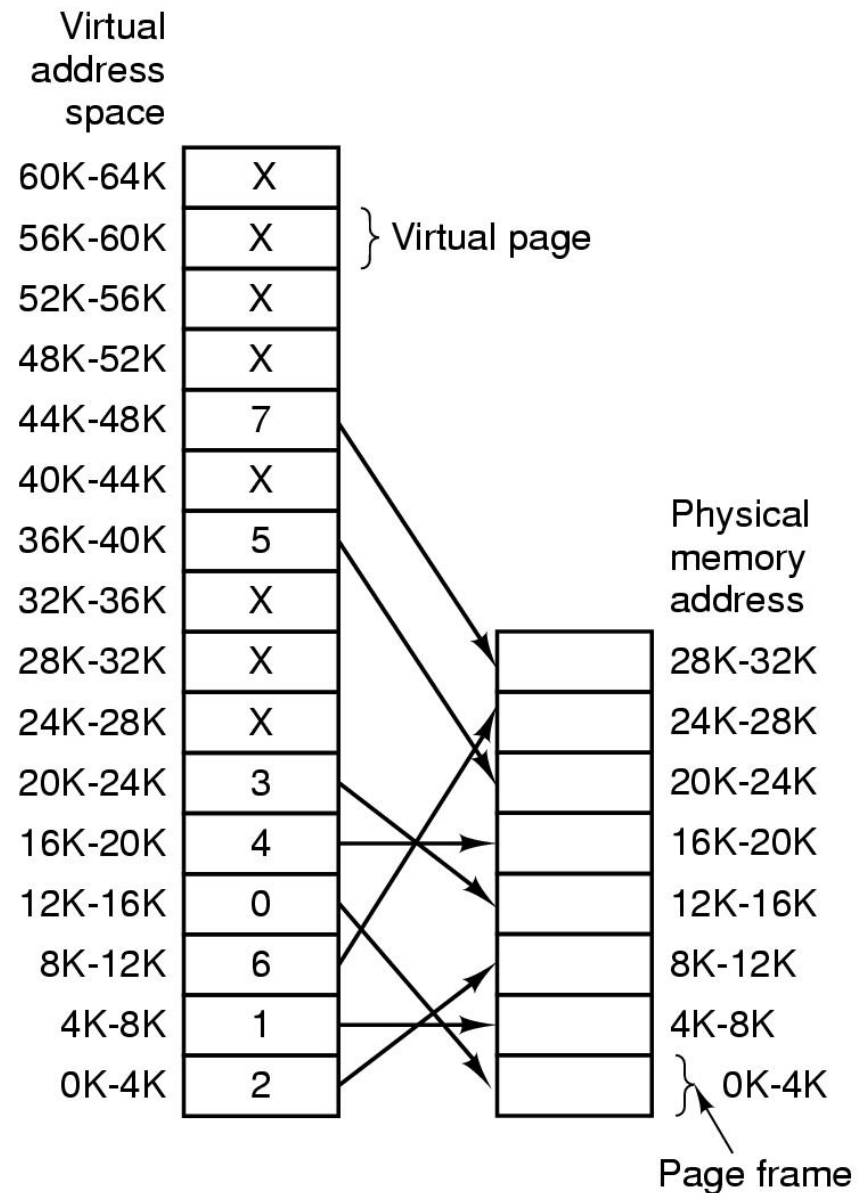
13
14

Free frame
list

Страничење

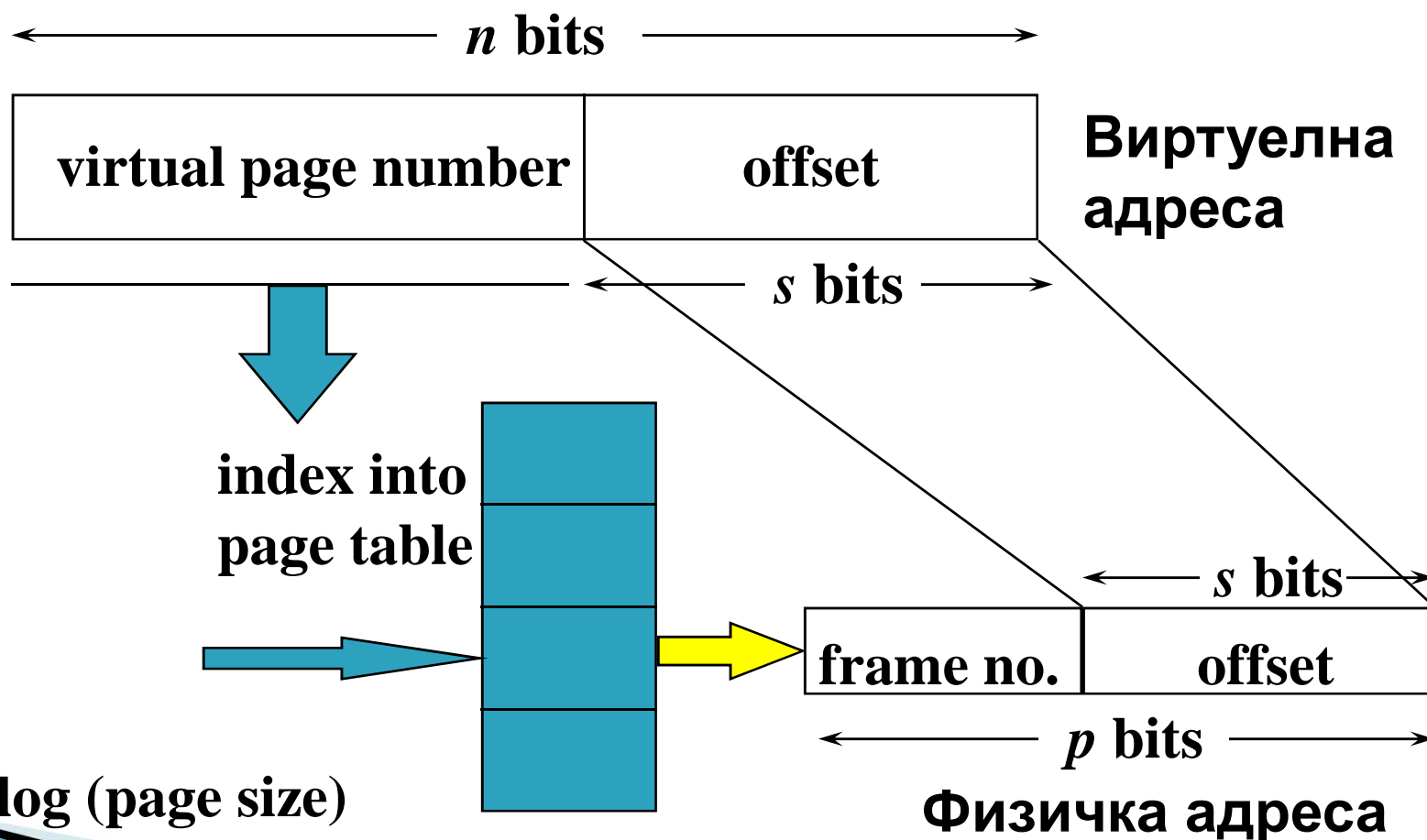
- ▶ Се користи табела на страници која врши мапирање на виртуелната во физичка адреса

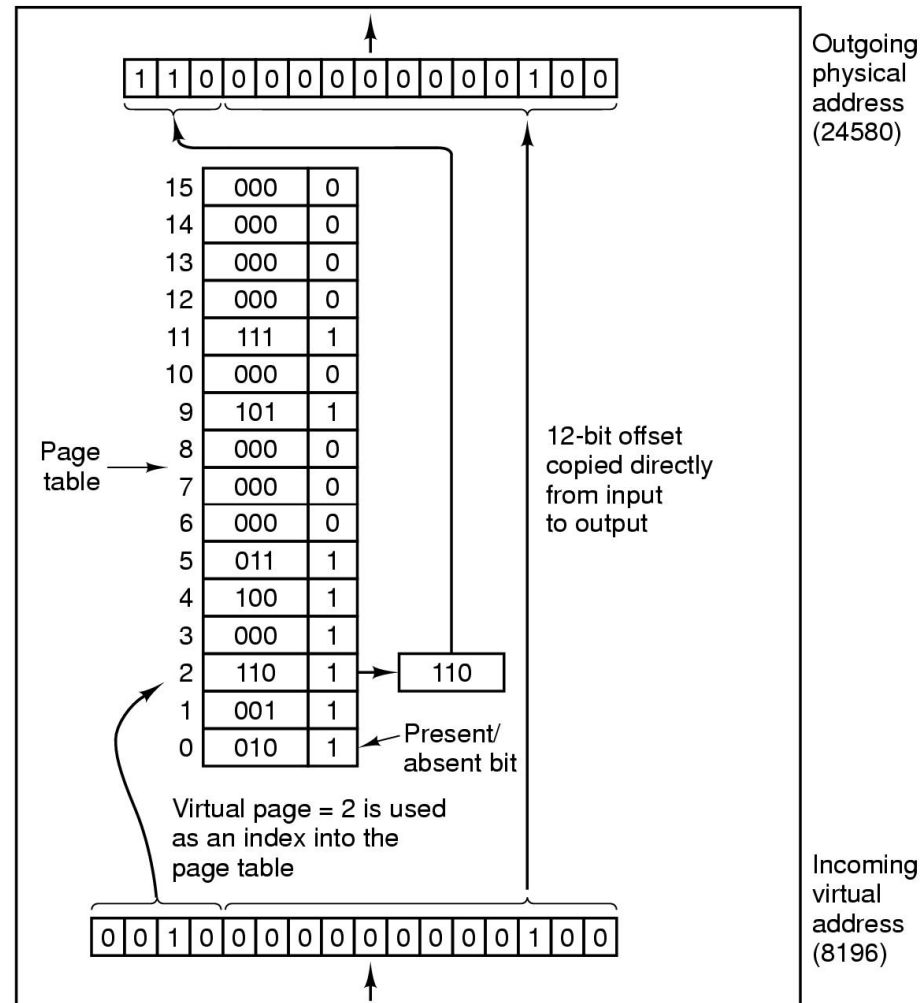
Делови на виртуелна адреса

- ▶ Секоја адреса генерирана од CPU (виртуелна адреса) се дели на 2 дела
  - број на страница (page number) – **p**
  - поместување во страницата (page offset) – **d**
- ▶ Бројот на страницата се користи како индекс во **табелата на страници** (page table)
  - содржи **базна адреса** на секоја страница во физичката меморија
  - **базната адреса** се комбинира со **поместувањето** на страницата за да се дефинира физичката адреса што се испраќа на мемориската единица

Пресликување од виртуелна во реална адреса

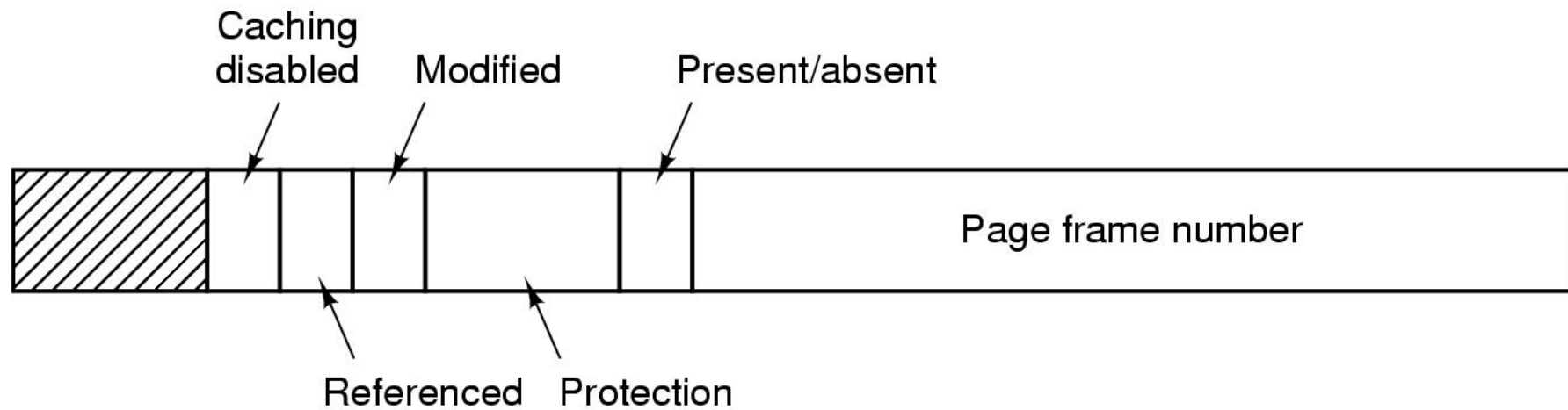

Табела на страници

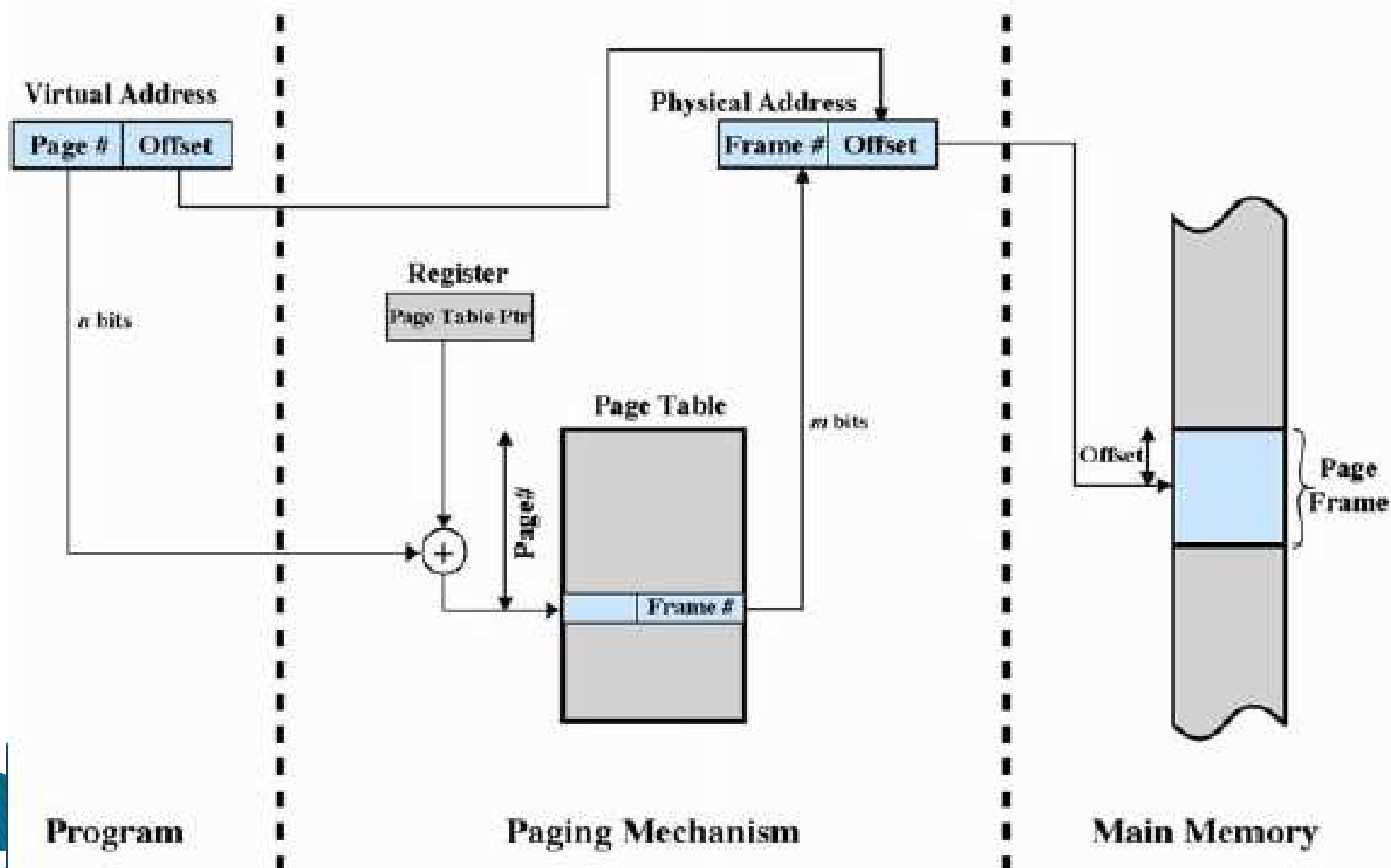

MMU со 16 страници со по 4 KB

Типичен ред од табелата на страници

Преведување на адреса во систем со страничење

Program

Paging Mechanism

Main Memory

Пример (MMU)

- ▶ Големина на страница 8 KB = $8 \cdot 1024 = 8192$ B
- ▶ Наредба (читање од меморија во регистар)

MOVE REG, 104852

поместување

$(104852 = 12 \cdot 8192 + 6548)$ ←

- ▶ Се проверува 13-тата редица во табела на страници
- ▶ Ако $p = 0$ (Present/absent bit)
  - page fault (страницата не е во рамка)
- ▶ Ако $p = 1$
  - се чита бројот на рамката во физичката меморија за 13-тата виртуелна страница – во случајов нека е 7
- ▶ Содржината на регистерот се праќа во мемориската локација
 $7 \cdot 8192 + 6548 = 63892$ преку магистралата
- ▶ (Меморијата не знае ништо за оваа активност на MMU, туку само гледа барање за запис во локација 63892)

TLBs – Translation Lookaside Buffers

- ▶ При пристап до меморија може потребно е често да се пристапува до табелата на страници за да може да се креира физичката адреса
- ▶ TLB претставува концепт на кеширање на најчесто користените редови од табелата на страници
- ▶ На пример Pentium може да чува 64 реда од табелата на страници во процесорот

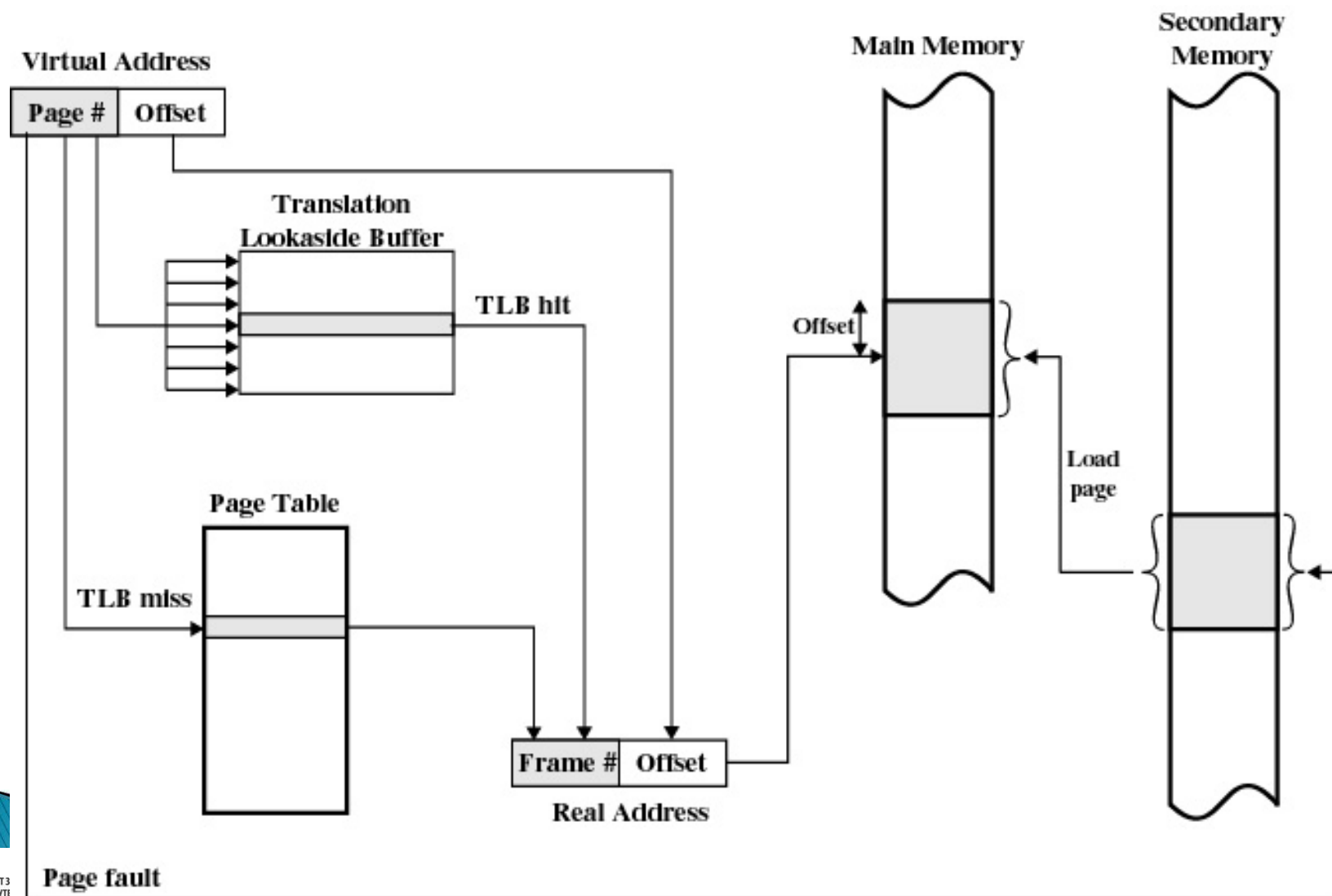
Translation Lookaside Buffer

- ▶ Секоја референца на виртуелната меморија може да предизвика 2 пристапи до физичката меморија
  - еден за да се земе влезот од табелата на страници
  - еден за да се земе податокот
- ▶ За да се ублажи овој проблем, се воведува брз кеш за да во него се сместат некои податоци од табелата на страници
  - се нарекува **TLB – Translation Lookaside Buffer**
- ▶ TLB ги зачувува најскоро користените влезови од табелата на страници.
  - Ги зачувува броевите на виртуелните страници и пресликувањето за нив.

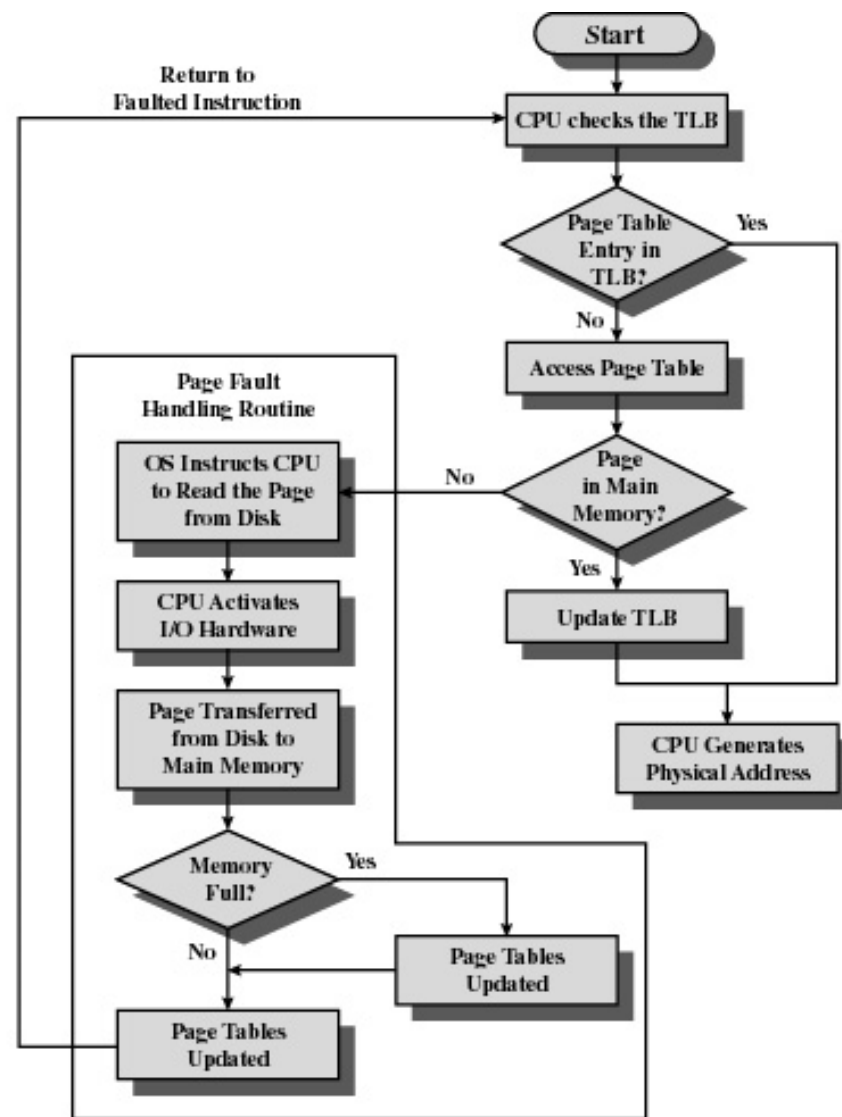
Функционирање на TLB

- ▶ За дадена виртуелна адреса, процесорот го пребарува TLB
- ▶ Ако влезот од табелата на страници е присутен (имаме погодок, *hit*), бројот на рамката се презема оттаму и се формира реалната адреса
- ▶ Ако влезот од табелата на страници не е присутен во TLB (немаме погодок, *miss*), се користи бројот на страница за да се индексира табелата на страници, а TLB се ажурира за да го вклучи новиот влез

Користење на TLB

Операции на страничење и TLB

Пример за изглед на TLB

Valid	Virtual page	Modified	Protection	Page frame
1	140	1	RW	31
1	20	0	R X	38
1	130	1	RW	29
1	129	1	RW	62
1	19	0	R X	50
1	21	0	R X	45
1	860	1	RW	14
1	861	1	RW	75

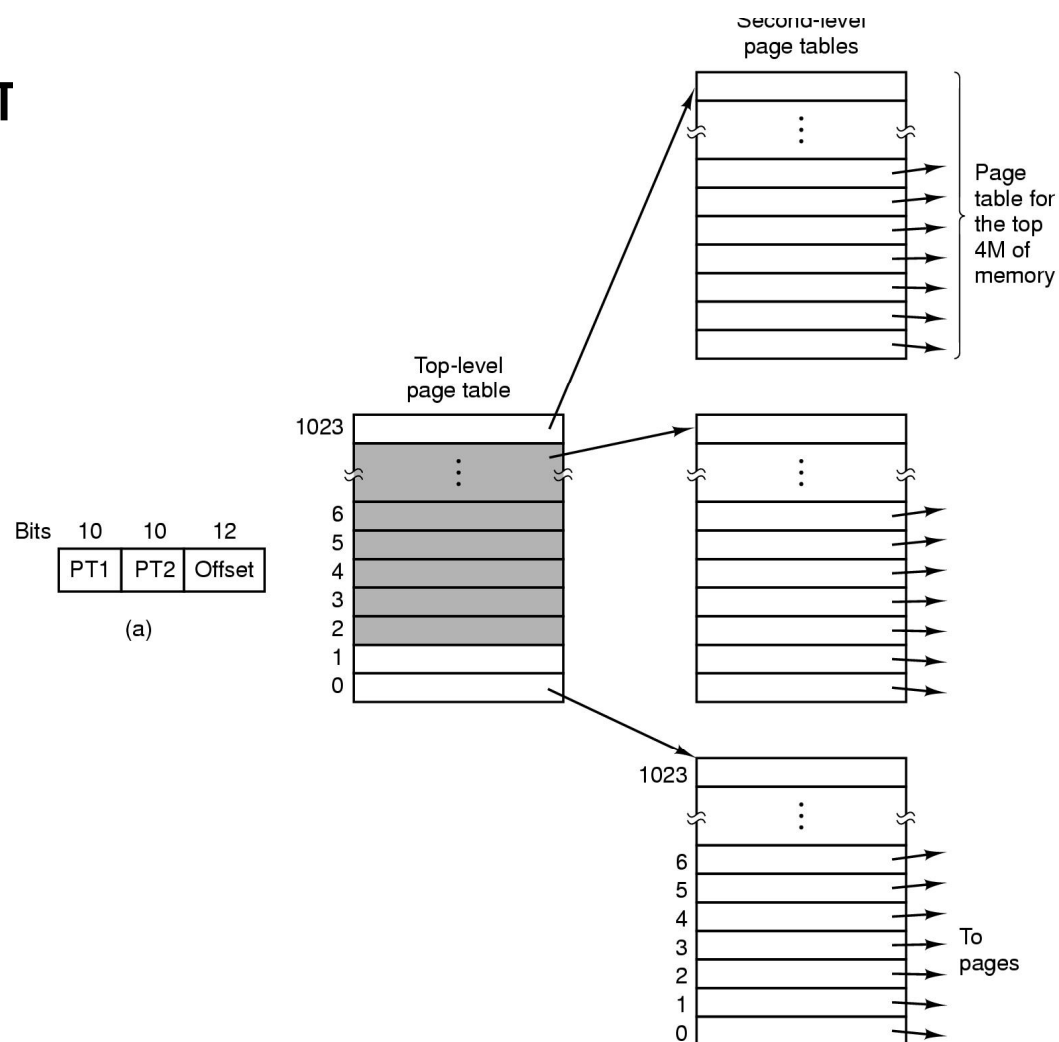
Перформанси

- ▶ Делот од мемориските референци кои можат да бидат задоволени од асоцијативната меморија (TLB), се нарекува рата на погодување
- ▶ Колку е поголема, толку се подобри перформансите
- ▶ Пример:
  - 100 nsек за пристап до табела на страници
  - 20 nsек за пристап до TLB
  - 90% рата на погодување

$$0.9 * 20 + 0.1 * 100 = 28 \text{ nsек просечно време за пристап}$$

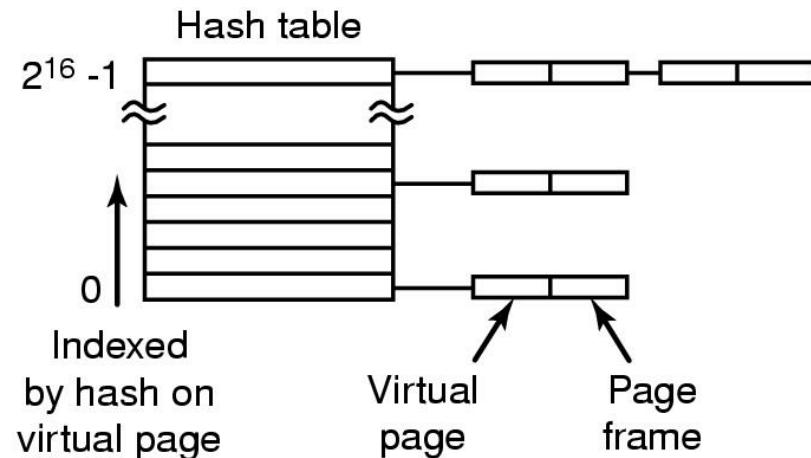
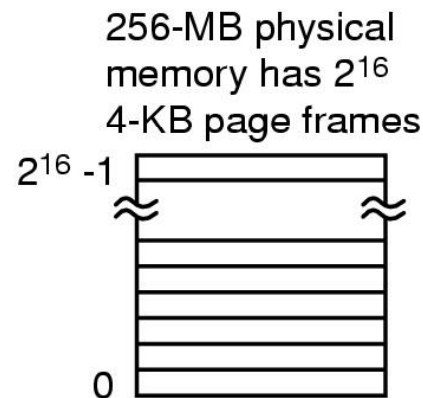
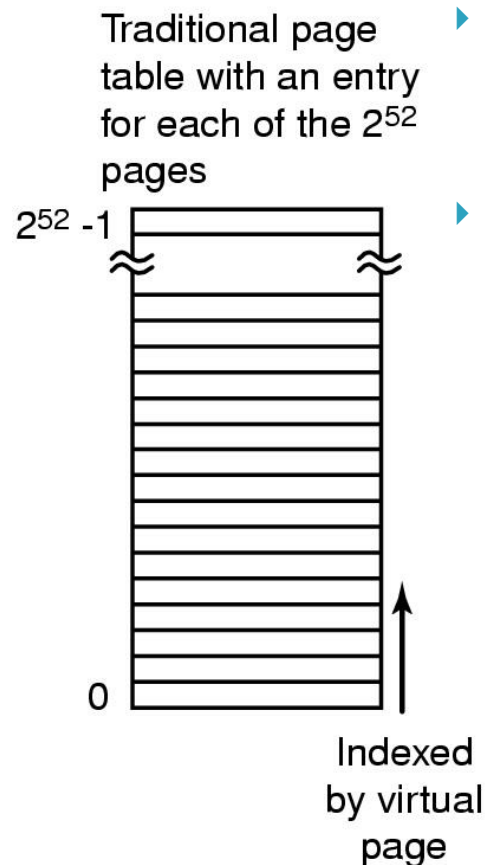
Двонививски табели на страници

- ▶ Поради проблемот со огромните табели на страници во пракса се користат повеќе нивовски табели
- ▶ 1.000.000 страници за 32 битен адресен простор и 4KB страници

Инвертирани табели на страници

- ▶ За 64 битна адреса таблата на страници треба да има 2^{52} редови
- ▶ За секоја рамка од физичката меморија има по еден ред во кој се информациите на која виртуелна страница одговара.
- ▶ За да се конвертира адресата мора да се пребара целата табела и да се пронајде бараната виртуелна страница. Пребарувањето може да се забрза со HASH табели
- ▶ Процесот може да се забрза со TLB

Инвертирана табела на страници

Мотив:

- ▶ Табелите на страници зависат од големината на виртуелната меморија
- ▶ Виртуелниот адресен простор станува поголем:
  - 64–битен, со 4KB големина на страница:
 2^{52} влезови во табела (4 квадрилиони) ...

Инвертирана табела на страници

Идеја:

- ▶ Табелата на страници да се организира со осврт на физичката меморија, наместо виртуелната меморија
- ▶ Глобална табела на страници индексирана со броеви на рамките и секој влез содржи виртуелна адреса и PID
- ▶ i -ти влез содржи информација за страната (виртуелна) која се наоѓа во рамката i од физичката меморија
- ▶ Користи TLB за редукција на потребата од пристап до табелата на страници
- ▶ Ако TLB промаши: барај низ табелата $\langle \text{virtual address, PID} \rangle$
  - Физичката адреса се добива од индексот (frame number)

Структура на ИТС

- ▶ Индексирана со бројот на рамката
- ▶ Влезот содржи виртуелни адреси и PID што ја користат таа рамка (ако има)
- ▶ Ги содржи и другите битови

pid	Virtual addr	v	w	r	x	f	m
pid	Virtual addr	v	w	r	x	f	m
pid	Virtual addr	v	w	r	x	f	m

v: valid bit (0 - page fault)

w: write bit

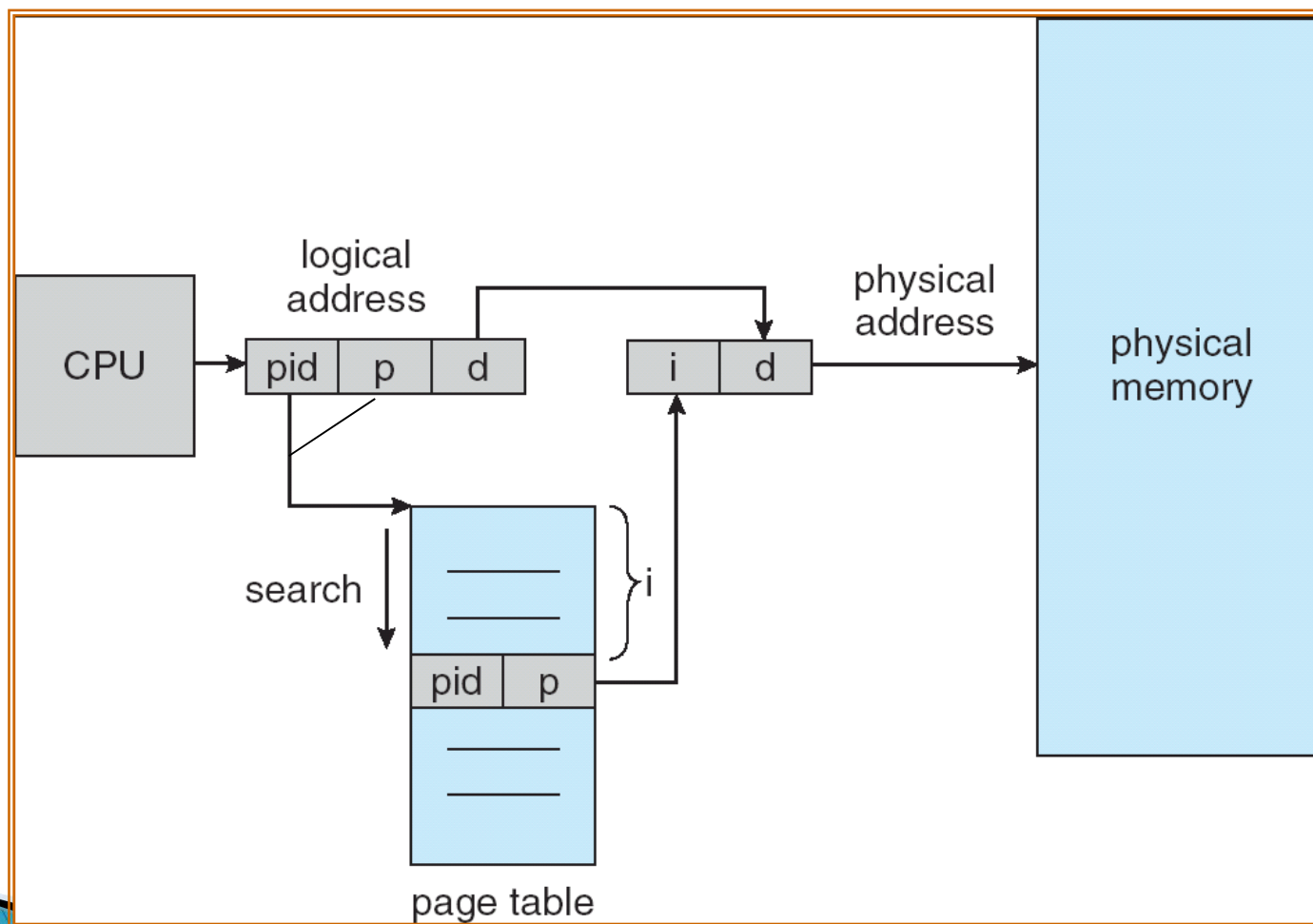
r: read bit

x: execute bit (rare)

f: reference bit (for PR algor.)

m: modified bit (if 1 write to disk)

Пресликување од виртуелна во реална адреса

HASH табели

